

Liikevaihto vs. Kokonaistuotto

Maatilan liikevaihtoon lasketaan yleensä sekä maatalouden, metsätalouden että tilan liitännäisenä toimivan yritystaloudenkin tulot. Liikevaihtoa voidaan tarkastella myös yksittäisinä erinä (maatalous, metsätalous, yritystalous) tai näiden yhdistelmänä. Liikevaihto koostuu pääsääntöisesti kaikista niistä tulovirroista, jotka ovat jo realisoituneet, eli tulleet tilan tilille.

Kokonaistuotto puolestaan pitää sisällään tilan Varastojen muutokset. Nämä ovat siis eriä, joilla tasataan tilan tulojen ja menojen samanaikaisuus. Menopuolella vastaavia tekijöitä ovat mm. ostovelkojen ja eläinpääomien muutokset. Varastojen sekä eläinpääomien muutokset ovat merkittävässä asemassa varsinkin silloin, kun tila investoi voimallisesti. Ellei varastojen sekä eläinpääomien muutoksia huomioida Kokonaistuotossa, Oman pääoman osuus näyttää olennaisesti väärä lukemia. Liikevaihdon perusteella tehty Tuloslaskelma jää selvästi Kokonaistuottoa heikommaksi, joten asia on syytä huomioida. Pääperiaate: **Varaston kasvu parantaa tulosta ja Varaston pieneminen alentaa tulosta.**

Tuloerittely

Tuloslaskelman tulot on jaoteltu ensisijaisesti: Maatalous, Metsätalous, Yritystalous. Seuraava jaottelu on Maatalouden osalta: Kotieläintalous, Kasvinviljely, Muut tulot, Tuet. Mikäli tilalla on esim. merkittävää urakointia, sen osuus voidaan eriyttää kirjanpidossa omaksi ryhmäkseen ja tällöin Yritystalouden osuus erottuu tulosteissakin omana ryhmänään. Jos Yritystalouden tulot ja menot ovat Maatalouden tulojen ja menojen ”sisällä”, Yritystalouden osuutta ei voida erotella omaksi ryhmäkseen. Näin ollen onkin erityisen tärkeää, että kirjanpito on tehty oikein ja tulot sekä menot on kohdennettu oikeille tileilleen.

Menot ja Menoerittelyt

Maatilan menot voidaan jaotella muutamalla pääperiaatteella: muuttuvat kulut, kiinteät kulut, poistot sekä rahoituskulut.

Seuraava jaottelu tarkentaa yllä olevaa: Kotieläintalous, Kasvinviljely, Muut kulut, Ulkopuoliset palvelut, Henkilöstökulut, Vuokrat, Korjauskulut, Vakuutukset, Muut kiinteät kulut.

Yrittäjätulo

Yrittäjätulo kuvaa yrittäjänperheen oman työn palkaksi ja oman pääoman koroksi jäävää tuloa. Yrittäjätulon tarkastelussa täytyy muistaa, että veroja ei ole vähennetty, eli kyseessä on yrittäjätulo ennen veroja. Yrittäjätulo lasketaan tulossuunnitelman luvuista lisäämällä nettotulokseen viljelijäperheen oman työn palkkavaatimus. Maatalouden yrittäjätulo = maataloustulo. Yrittäjätulon laskennassa on huomioita kaksi eri laskentatapaa. Jos Yrittäjäperheen oman työn laskennallinen osuus on vähennetty ennen Yrittäjätuloa, seikka tulee huomioida itse Yrittäjätulon laskennassa. Selkeintä on huomioida Yrittäjäperheen oman työn osuus vasta Yrittäjätulon jälkeen, jolloin tulkinta kertoo selkeämmin, jäikö tilan toiminnasta Yrittäjälle korvausta omalle työlle. Jos Oman työn osuuden vähentämisen jälkeen saatu lukema on positiivinen, summasta vähennetään vielä Oman pääoman korkovaatimus, jolloin saadaan Yrittäjän voitto. Lukema on valitettavan usein negatiivinen.

Kassaperusteinen vs. Suoriteperusteinen

Maatilan kirjanpito tehdään pääosin kassaperusteisesti, eli tuloksi ja menoksi kirjataan ne erät, jotka ovat realisoituneet, eli joko tulleet tilille tai lähteneet tililtä. Tämä periaate ei aina anna oikeaa kuvaa tilan taloudesta, mutta useimmille tiloille se riittää.

Jos kirjanpito tehdään Suoriteperusteisesti, se tarkoittaa sitä, että kirjanpitoon otetaan mukaan Varastojen ja saamisten muutokset sekä vastaavasti Lyhytaikaisten velkojen muutokset (=mm. ostovelat ja eläinluotot). Tuloslaskelmaan ja taseeseen merkitään kassaperusteisten kirjausten lisäksi tilikauden aikana tapahtuneet Varastojen sekä lyhytaikaisten velkojen muutokset.

Yksi parhaista tilan talouden seurantamittareista onkin ostovelkojen saldotilanteen seuraaminen. Jos ostovelat vuodesta toiseen kasvavat, tilanne ennakoi ongelmia talouden hallinnassa. Lyhytaikaisia velkoja on toki aina jonkin verran, mutta jos määrä vuosi vuodelta kasvaa, signaali on otettava nopeasti huomioon.

Kahdenkertainen kirjanpito

Perhekoon maataloilla kirjanpito tehdään pääosin yhdenkertaisena, eli kirjataan vain tulot ja menot ilman, että niillä olisi vastatiliä. Kahdenkertaisessa kirjanpidossa vastatilinä on yleensä kasvatili, mutta esim. Varaston muutosten vastatili onkin Taseen Varastotili. Näppärät kirjanpitäjät hallitsevat tämän homman, joten vastatilin valinta ei ole ongelma. Jos käytössä on kahdenkertainen kirjanpito, kunkin kuukauden tilin saldon tulisi olla sama kuin kirjanpidon pankkitilin saldokin.

Varastojen muutos

Varastojen muutos-rivillä otetaan huomioon sekä valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden että ostotarvikkeiden varastojen muutos.

Toimintaa laajennettaessa yleensä myös varastot lisääntyvät ja pääomaa sitoutuu lisää varastoihin. Varastojen muutoksen huomioon ottaminen korjaa tarkasteluvuoden tulosta vastaamaan kyseisen vuoden tuotantoa ja tarvikkeiden käyttöä. Verotilinpäätöksen mukainen tulos kuvaa tilanteen pelkästään rahaliikenteen mukaisesti ilman varastomuutosten huomioon ottamista

Kannattavuus

Maatilan tärkeimpänä toimintaedellytyksenä on pidetty kannattavuutta. Mikäli maatilan kannattavuus on heikko, ei sillä ole pitkään elämisen edellytyksiä, jolloin toiminta joudutaan ennen pitkään lopettamaan. Heikko kannattavuus merkitsee sitä, että maatila tuottaa tappiota ja syö omaa pääomaansa, joka väistämättä tulee loppumaan jossain vaiheessa. Kannattavuuden mittareita ovat mm. Käyttökate sekä sen jälkeiset erät, kuten Yrittäjätulo ja Nettovoitto. Kannattavuutta voidaan vertailla muihin saman alan tilojen tuloksiin, mutta olennaista on selvittää oman tilan osalta, onko kannattavuus riittävän hyvä, että tila selviää kaikista velvoitteistaan. Erityisesti tämä korostuu kannattavuuden sekä velan keskinäisenä suhteena. Yksinkertaisin tapa tilan tulevaisuuden selviytymisen arvioimiseksi on: Käyttökate / 5 = käyttökate tavoite. Toinen yhtä helppo tapa selvittää tilan selviytymismahdollisuudet on: tilan pitkäaikaiset velat / käyttökate, Jos luku on > 5, toiminta ei ole riittävän kannattavaa velkojen pois maksamiseksi kohtuullisessa ajassa.

Maksuvalmius

Vaikka kannattavuus ja vakavaraisuus olisivat kunnossa, tulee maatilan selviytyä myös liiketoimintansa juoksevien kulujen maksuista.

Jos palkkoja tai tavaraostoja ei kyetä maksamaan, maatila voi ajautua heikon maksuvalmiutensa vuoksi maksukyvyttömäksi ja sitä kautta velkasaneeraukseen, realisaatioon tai jopa konkurssiin. Maksuvalmiuden selkein tarkastelutapa on Kauden kassa, eli kuinka paljon liiketoiminnasta jää vuosittain kassaan rahaa. Ja jos rahaa jää kassaan, se siirtyy seuraavan vuoden alkusaldoksi, jolloin muodostuu ns. Kumulatiivinen kassa. Optimaalinen tilanne: Tila kykenee selviytymään kaikista vuosittaisista menoistaan tulorahoituksella.

Vakavaraisuus

Hyvä kannattavuus ei tavallisesti yksin riitä pitämään maatilaa pinnalla, mikäli sen tulorahoitus ei ole kunnossa. Vaikka toiminta ei olisikaan tappiollista, voi kannattavuus olla kuitenkin niin heikko tai velkaantuneisuus niin suuri, ettei sillä kyetä kattamaan maatilan rahoituksellisia velvoitteita, kuten lainojen korot ja lyhennykset. Vakuudellinen asema kulkee käsikädessä vakavaraisuuden kanssa. Heikko rahoitusrakenne voi olla yksi syy maatilan vaikeuksiin.

Tavoitteeksi: Mikäli rahoitusjäämää vastaava summa voitaisiin käyttää **kokonaan** lainan lyhennyksiin, tavoitteeksi voidaan asettaa, että lainat tulisi maksaa alle 5 vuodessa. Tämä ei tosin ole realismia, sillä Rahoitusjäämän tulee kattaa myös muu yksityiskulutus sekä omarahoitusosuus korvausinvestoinneista.

Suorat rahamenot tuloista

Kuvaa, kuinka paljon tilan tulovirrasta ohjautuu tilan ulkopuolelle suorina rahamenoina. Jäljelle jäävällä summalla on hoidettava korot, verot, lainan lyhennykset, investoinnit ja on jäätävä rahaa myös omaan elämiseen. Suoria rahamenoja verrataan tilan liikevaihtoon (tulot yhteensä). Suorat rahamenot noudattavat tiettyä kaavaa, jonka huomaat, mikäli lasket sen muutamalta vuodelta. Tulos lasketaan prosentteina.

Poistokelpoisen omaisuuden määrä suhteessa velkoihin

Kuvaa kuinka paljon maataloudessa on poistokelpoista omaisuutta suhteessa velkoihin. Poistokelpoisen omaisuuden määrä auttaa hallitsemaan verotusta ja turvaa lainan takaisin maksua koko lainan kiertoaajan. Suurten investointien jälkeen on pyrittävä siihen, että poistokelpoista omaisuutta on vähintään saman verran kuin velkaa. Poistokelpoisen omaisuuden määrä auttaa hallitsemaan verotusta ja turvaa lainan takaisin maksua koko lainan kiertoaajan varsinkin tilanteissa, jossa on tehty tilan liikevaihtoon nähden suuri investointi ja velkaa on yli liikevaihdon. Jos poistoja tehdään nopeampaa tahtia kuin lainoja lyhennetään, seurauksena on Verovelka.

Suhteellinen velkaantuneisuus

Kuvaa kuinka paljon maatalouden velkaa on suhteessa liikevaihtoon. Suhteellinen velkaantuneisuus on vakavaraisuuden tunnusluku, johon vaikuttaa yrityksen toimiala. Mitä säännöllisemmät kuukausittaiset tulot ovat, sitä enemmän yritys kestää velkaa. Kasvitila kestää velkaa vähemmän kuin kotieläintila.

Tavoitteeksi: Kaikilla tiloilla turvallinen velan määrä on enintään liikevaihdon verran, kun lainat ovat normaaliehtoisia eivätkä sisällä lyhytaikaisia luottoja. Kasvitila ilman sivutuloja kestää velkaa enintään liikevaihdon verran. Kotieläintilalla ollaan riskirajoilla, kun velkaa on 2-kertaa liikevaihdon verran. Kotieläintilalla voi olla velkaa yli 2 kertaa liikevaihdon, kun investointi on tuore. Kun tuotanto on saatu vakiinnutettua, velan määrä tulisi olla enintään 2-kertaa liikevaihdon verran. Viiden vuoden kuluttua Investoinnista, tilan velkamäärän tulee olla pienempi kuin ko. hetken liikevaihto. Sama asia voidaan ilmaista toisinkin: Käyttökate x 5 = tilan maksimi velkamäärä.

Yleisiä ohjearvoja: alle 40 % hyvä, 40 - 80 % tyydyttävä ja yli 80 % heikko

Omavaraisuusaste-% (Oma pääoma / taseen loppusumma)

Kuvaa oman pääoman määrän ja koko omaisuuden yhteismäärän suhdetta. Yleinen omavaraisuusasteen arviointiohje: **alle 20 % heikko, 20 -40 % tyydyttävä, yli 40 % hyvä.** Maataloudessa on yleensä melko korkeat omavaraisuusasteet, koska maatalous sitoo tuottoon nähden paljon pääomaa ja esimerkiksi sukupolvenvaihdoskauppahinnat ovat yleensä alhaisia tilan käypään arvoon verrattuna. Omavaraisuusasteen laskennassa on syytä erottaa käyvän arvon ja verotuksen mukaiset omaisuuden arvot, jolloin omavaraisuusaste poikkeaa toisistaan merkittävästi. Omavaraisuusasteella on selkeästi suurempi merkitys Oy-muotoisen maatilain toiminnassa, jolloin avaava tase on muodostettu tasejatkavuudella ja varastot sekä eläinpääomat on nostettu tuloslaskelman kautta tilikauden päättävään taseeseen.

Sijoitetun pääoman tuotto %

Sijoitetun pääoman tuotto mittaa suhteellista kannattavuutta eli tuottoa, joka on saatu yritykseen sijoitetulle, korkoa tai muuta tuottoa vaativalle pääomalle. Sijoitetun pääoman tuotto on oman pääoman tuoton lisäksi yleisin mittari, jolla saman alan yrityksiä voidaan verrata toisiinsa.

Sijoitetun pääoman tuotossa yrityksen tulos on suhteutettu sen yrityksen sitomaan pääomaan. Sijoitetun pääoman vähimmäistuotona pidetään yleensä yrityksen vieraalle pääomalleen maksumaa korkoa. Omalle pääomalle ja lainapääomalle tulisi saada vähintään rahamarkkinoilla valitsevan korkotason mukainen tuotto. Sijoitetun pääoman tuotto prosentti on oman pääoman tuottoa ankarampi mittari siinä mielessä, että sen arvo ei parane velkavipua käytettäessä. Oman pääoman tuottoahan on mahdollista nostaa velkavivulla, eli investoimalla velkapääomalla. Sijoitetun pääoman tuottoa tämä ei kuitenkaan nosta, koska sitoutunut pääoma kasvaa vaikka oma pääoma ei kasvaisikaan. **Jos pääoman tuotto prosentti on enemmän kuin 15%, yrityksen kannattavuus on erinomainen. 10 – 15 % on hyvä, tyydyttävä on 6 – 10 % välttävät on 3 – 5 % ja alle 3 % on heikko.** Sijoitetun pääoman tuotto prosenttia voidaan pitää välttävänä, kun se on vähintään yrityksen korollisesta vieraasta pääomasta maksaman keskimääräisen rahoituskuluprosentin suuruinen.

Sijoitetun pääoman tuotto = $100 \times [(tulos\ ennen\ satunnaisia\ eriä +\ korko- ja\ muut\ rahoituskulut) / (taseen\ loppusumma - korottomat\ velat\ (keskimäärin\ vuoden\ aikana))]$.

Oman pääoman tuotto (Nettotulos) / (tase 1.1 + tase 31.12 / 2)

Oman pääoman tuotto-% = oman pääoman tuotto (nettotulos) jaettuna oman pääoman keskimääräisellä määrällä. Oman pääoman tuoton vertailulukuna voidaan käyttää muista sijoituskohteista saatavaa tuottoa. Oman pääoman korkovaatimuksen laskennassa suositus on 5 %. Jos oman pääoman määrä on hyvin pieni, riittää pienikin nettotulos suureen oman pääoman tuotto prosenttiin. Jotta oman pääoman tuotto voidaan pitää hyvänä, pitää nettotuloksen olla myös euromääräisesti merkittävä. Oman pääoman tuotto saattaa harhauttaa kokeneenkin tulkitsejan, sillä heikon oman pääoman omaava tila voi silti tehdä tulosta ja näin oman pääoman tuotto voi olla korkeampi kuin vastaavan tilan, missä pääomia on sitoutettu omaisuuseriin merkittäviä summia. Pääperiaate on silti: kuinka paljon kykenet tekemään tulosta omalla pääomalla.

Kannattavuuskerroin

Kannattavuuskerroin kuvaa, kuinka hyvin saatavalla tulolla pystytään kattamaan oman pääoman korkovaatimus ja oman työn palkkavaatimus.

Jos kannattavuuskerroin > 1, on saatu omalle työlle ja pääomalle on saatu korvausta niin, että tulos riittää takaamaan tilalle kannattavan toiminnan sekä kassavirran riittävyyden kaikkien menojen kattamiseksi.

Rahoitusjäämä (verolomake 2 mukaan) =

Tulot yhteensä – suorat rahamenot (= Käyttökate) + yksityisosuus menoista (sähkö-, puhelin- ja vesimenot) – maksetut korot – maksettavat verot

Laskenta: Lainan määrää (2-lomake sivu 4) / rahoitusjäämä = Lainan takaisinmaksuaika vuosina

Liikevaihto - muuttuvat kulut - kiinteät kulut		Liikevaihto ("kassaperusteinen") Kokonaistuotto ("suoriteperusteinen")
= Käyttökate - poistot	Väh. 15 % - 35 % (teollisuus 10 - 25 %)	Käyttökate on toimialakohtainen luku. Se kertoo, jääkö yritystoiminnasta tuloja korkojen ja poistojen kattamiseen sekä mahdolliseksi voitoksi
= Liiketulos + rahoitustuotot - rahoituskulut	Yli 10 % hyvä 5-10 % tyydyttävä alle 5% huono	Pienellä liiketuloksella ei saada riittävästi tulosta, jotta saavutettaisiin tavoiteltu pääomien korkovaatimus ja mahdollinen voittotavoite. Lukema kertoo, paljonko tuotosta jää pääomien koroksi ja voitoksi
= Yrittäjätulo = Maataloustulo - Yr. perheen palkka- vaatimus		Yrittäjätulo kuvaa yrittäjäperheen oman työn palkaksi ja oman pääoman koroksi jäävää tuloa.
= Nettotulos - oman pääoman korke- vaatimus		Nettotulos kertoo, paljonko saadaan tuottoa omalle pääomalle. Jos nettotulos on suurempi kuin omalle pääomalle laskettava korkovaatimus, syntyy myös voittoa
= Yrittäjän voitto	Jos lukema plus- salla, kannattavuusker- roin on yleensä yli 1,0	Tämä tulos saadaan, kun nettotuloksesta vähennetään oman pääoman korkovaatimus. Summan ollessa negatiivinen, luku ei kata kaikkia kustannuksia
Omavaraisuusaste % Oma pääoma / Taseen loppusumma	Alle 20% heikko 20-40% tyydyttävä Yli 40 % hyvä	Oma pääoman suhde koko maatalousomaisuuden yhteismäärästä. Mitä suurempi se on, sen parempi vakavaraisuuden voi sanoa olevan.
Suhteellinen velkaantuneisuus % Lainat / liikevaihto	Alle 40 % hyvä 40-80 % tyydyttävä Yli 80 %heikko	Luku kuvaa maatalousvelan suhdetta maatalouden liikevaihtoon. Suhteellinen velkaantuneisuus-% pitäisi olla kohtuullisen alhaisella tasolla.
Lainat käyttökateesta	Luvun tulisi olla alle 5	Lainamäärä jaetaan käyttökateella Pitkäaikaiset lainat / käyttökate Pitkäaikaiset + lyhytaikaiset lainat / käyttökate

Lainanhoitokulut liikevaihdosta %	Yleensä 5-15% Yli 20% menevä luku ongelmallinen	Lainojen korot, rahoituskulut sekä lainojen lyhennykset lasketaan yhteen ja jaetaan liikevaihdolla
Quick ratio Rahavarat ja nopeasti rahaksi muutettavat	Yli 1 hyvä 0,5 – 1 tyydyttävä Alle 0,5 heikko	Luku kuvaa yrityksen mahdollisuutta selviytyä lyhytaikaisista veloista pelkällä rahoitusomaisuudella.
Current ratio Rahavarat ja nopeasti rahaksi muutettavat + vaihto-omaisuus	Yli 2 hyvä 1-2 tyydyttävä alle 1 heikko	Luku kuvaa yrityksen mahdollisuutta selviytyä lyhytaikaisista veloista rahoitusomaisuudella sekä lisäksi vaihto-omaisuuden myynnillä. Vaihto-omaisuutta on mm. rehut, eläimet ja osuudet.
Sijoitetun pääoman tuotto %	Yli 10 % hyvä 5-10 % tyydyttävä alle 5 % heikko	Sijoitetun pääoman tuotto mittaa suhteellista kannattavuutta, eli tuottoa, joka on saatu yritykseen sijoitetulle, korkoa tai muuta tuottoa vaativalle pääomalle.
Oman pääoman tuotto %	Vaihtelu 0 - 13 %	Tunnusluku on negatiivinen, jos omalle pääomalle ei ole saatu tuottoa. Mikäli oma pääoma on alhainen, riittää pienikin nettotulos suureen Opo:n tuottoprosenttiin. Oman pääoman tuoton vertailulukuna voidaan käyttää muista sijoituskohteista saatavaa tuottoa
Kannattavuuskerroin	Tavoite yli 1,0 Vaihtelu 0,4 - 1,4.	Kannattavuuskerroin kuvaa, kuinka hyvin saatavalla tulolla pystytään kattamaan oman pääoman korkovaatimus ja oman työn palkkavaatimus. Kun kannattavuuskerroin on alle 1,0 ei kyseisiä tavoitteita saavuteta
Kokonaispääoman tuotto %	Yli 10 % hyvä 5-10 % tyydyttävä alle 5 % heikko	Kuvaa pääoman tuottoa. Tähän vaikuttaa tuotannon heikko kannattavuus tehtyihin työtunteihin nähden.